O PERSPECTIVĂ ASUPRA SEMNIFICAȚIEI LUI DANTE ÎN CULTURA CONTEMPORANĂ

Autor: Teodor Baconschi | 22 decembrie 2021

În contextul celor două săptămâni tematice la *Syntopic*, care și-au propus să exploreze semnificația pe care viața și opera poetului Dante Alighieri o (mai) au asupra culturii – cu ocazia împlinirii a 700 de ani de la moartea sa -, redacția noastră a încercat să afle care este perspectiva unor personalități asupra câtorva aspecte importante ale universului dantesc. Vă oferim astăzi răspunsurile domnului Teodor Baconschi la întrebările noastre, mulțumindu-i pentru că ne-a acceptat invitația!

***Redacția Syntopic*: Se poate spune că Dante instituie practica literaturii italiene în limbă vernaculară. Cât de importantă este o literatură de limbă proprie pentru dezvoltarea culturii unei țări?**

Teodor Baconschi: Limba italiană s-a impus ca idiom național abia prin televiziunea RAI Uno, la începutul anilor ‘60 din secolul trecut, dar maturizarea ei a trecut prin Renaștere și Umanism, două fenomene intelectuale de matrice peninsulară. Desigur că Dante, trăitor la granița nevăzută dintre Evul Mediu și Modernitate, a contribuit enorm la acest proces de legitimare a graiului vernacular, în fața „imperialismului lingvistic” al Europei latine. Asemenea oricărei alte națiuni, cultura italiană a căpătat un specific doar prin această translație, de la Roma antică spre Roma pontificală și apoi republicană. Ea datorează totul mai ales genialității (variabile) a celor care i-au consacrat literatura. Un proces similar definește și cultura română, de la emblematic-accidentala „Scrisoare a lui Neacșu din Câmpulung”, trecând prin tipăriturile bisericești, aportul filologic și lexicografic al Școlii Ardelene, trezirea național-liberală (și francmasonică) de la 1848 și momentul eminescian, care a contribuit „astral” și incomparabil la evoluția lingvistică națională. Chiar dacă nu avem o limbă „de circulație internațională” (deși diaspora

recentă invalidează acest statut minor), e limpede că le datorăm scriitorilor mari și mai mărunți din Republica Literelor tot ce suntem acum, ca identitate și conștiință de sine. Chiar și accesul la știința modernă s-a putut opera grație faptului că limba română s-a „copt” terminologic, prin import neologic și creație ficțională.

***Redacția Syntopic*: Astăzi, studiul literaturii se apleacă adesea asupra așa-numitelor „literaturi minore”. Poate exista un dialog între opera canonică dantescă și acestea?**

Teodor Baconschi: Erou vizionar și teologic al moștenirii biblico-patristice, Dante reprezintă, prin poema sa „holistică”, un bun al culturii universale. El sintetizează poetic și cosmologic *Europa christiana,* însă nu se oprește la ea, pentru că deschide mii de cărări inedite, ramificate la nesfârșit. Hermeneutica operei dantești, imaginarul ei iconografic (Domenico di Michelino, Botticelli, William Blake, Gustave Doré, Jean Dubuffet etc.) și efortul de traducere în zeci de limbi moderne constituie un patrimoniu derivat, dar deloc secundar, la care participă și „dantologia” din România. Traducerilor datorate unor Coșbuc, Ramiro Ortiz, Alexandru Marcu, Eta Boeriu, Marian Papahagi sau Răzvan Codrescu li se adaugă fericit studiile românești despre opera marelui florentin exilat, precum cel semnat de A.E. Baconsky despre „Botticelli ca ilustrator al lui Dante”, sau eseurile pe care i le-a dedicat H.R. Patapievici. Cultura română iese din „minorat” și prin consecvența exponențială a acestui interes față de *Divina Comedie*.

***Redacția Syntopic*: După mai bine de 700 de ani, o literatură și filozofie profund teologice – nu doar într-un sens alegoric –, precum cele ce aparțin lui Dante, ar putea apărea destul de străine de contemporaneitate. Cum le mai poate omul postmodern gusta astăzi?**

Teodor Baconschi: Există un Dante al „experților” (în istoria dogmelor, a ideilor și a literaturilor europene comparate), dar avem și un public educat, care-l citește din pură plăcere estetică și dintr-o sete spirituală de completitudine. Ce-i drept, Alighieri intră și el în definiția ușor umoristică a „clasicului” (ca autor care e mai mult citat, decât citit) însă nu putem să-l „sărim” din bibliografia oricărui ins cultivat, fie el modern sau postmodern… Sunt sigur – privind de pildă Proiectul Dante de la Columbia University – că marcarea celor șapte secole de la moartea sa a impulsionat – la scară globală – noi și noi lecturi, trezind interesul tinerelor generații școlite, inclusiv în România. Iată, gruparea juvenilă de la *Syntopic* n-a rămas insensibilă la rezonanța acestei aniversări!

Imagine: Sandro Botticelli – „Portrait of Dante” (1495); Sursa: WikiArt